

LAUREA
AMMATTIKORKEAKOULU
Yhdessä enemmän

Ennakkoperintö jäämistösuunnittelussa

Österdahl, Venla

2016 Hyvinkää

Laurea-ammattikorkeakoulu

Ennakkoperintö jäämistösuunnittelussa

Venla Österdahl
Liiketalouden koulutusohjelma
Opinnäytetyö
Huhtikuu, 2016

Venla Österdahl

Ennakkoperintö jäämistösuunnittelussa

Vuosi 2016 Sivumäärä 37

Opinnäytetyön aiheena on perintöoikeus ja erityisesti ennakkoperintö sekä sen käyttö jäämistösuunnittelun keinona. Työn tavoitteena oli koota tietoa ennakkoperinnöstä ja sen sääntelyä sekä selvittää liittykö aiheeseen erityisiä haasteita tai ongelmia. Tarkoituksena oli selvittää ennakkoperinnön aihetta ja luoda selkeä kokonaisuus siitä ja siihen liittyvistä käytännön asioista. Tarkoituksena oli avata myös jäämistösuunnittelun käsitettä.

Perintösuunnittelulla pystytään vaikuttamaan siihen, miten oma omaisuus tulee jakautumaan ja minkälaiset veroseuraamukset sitä koskee. Jäämistön suunnittelussa voidaan ottaa huomioon monia eri keinoja, joista yksi on ennakkoperintö. Ennakkoperintö on rintaperilliselle annettu tavanomaista lahjaa suurempi lahja, joka luovutetaan perittävän eläessä, mutta otetaan huomioon perintöosaa laskettaessa.

Opinnäytetyössä käsitellään jäämistö- ja verosuunnittelun keinoja, mutta keskitytään erityisesti ennakkoperintöön. Työn alussa käydään läpi perimysjärjestystä, testamenttia sekä perunkirjoituksen eri vaiheita. Lisäksi käsitellään perintö- ja lahjaveroa, minkä jälkeen keskitytään ennakkoperinnön käsitteeseen, ennakkoperintöön liittyviin haasteisiin sekä jäämistösuunnitteluun. Työssä ei käsitellä sukupolvenvaihdokseen liittyviä tilanteita.

Tärkein lähde työssä oli perintökaari, joka sisältää suurimman osan yleisesti perintöoikeutta koskevista säännöksistä, mutta erityisesti ennakkoperintöä koskevan normiston. Lisäksi muita tärkeitä lähteitä olivat muun muassa perintö- ja lahjaverolaki sekä aiheeseen liittyvä oikeuskirjallisuus.

Lopputuloksena voidaan sanoa, että ennakkoperintö on joissakin tapauksissa varsin toimiva ratkaisu siirtää varallisuutta perillisille. Erityisesti silloin, kun rintaperillisiä halutaan kohdella tasapuolisesti, se on kätevä instrumentti. Se ei kuitenkaan ole aina yksinkertaisin vaihtoehto, ja ennakkoperintöön ja sen normiston tulkintaan liittyy haasteita. Siksi on tärkeää perehtyä aiheeseen lakien lisäksi myös oikeuskirjallisuuden kautta.

perintöoikeus, perintö, ennakkoperinnöt, jäämistösuunnittelu, verosuunnittelu

Venla Österdahl

Advancement in inheritance planning

Year	2016	Pages	37
------	------	-------	----

The theme of the thesis is the right of inheritance and especially advancement and how to use it as a way to transfer property during a person's lifetime. The goal of this thesis was to collect information about the advancement and see if there are any challenges or difficulties connected to it. Another purpose of the thesis was to clarify the whole subject of advancement and find a way to make it more understandable.

It is possible to make decisions on how own inheritance and property will be divided and what kind of tax consequences apply to it with careful inheritance planning. There are many different methods to take into consideration when making the plan and one of the methods is an advancement. An advancement is a bigger than a normal gift given to the direct heir which has an effect on the final hereditary portion.

The thesis covered different ways of inheritance planning, how to transfer property during a lifetime and also how to plan taxation. The main focus was on the advancement. At first the thesis deals with the rights of inheritance, questions of the will and different stages of the estate inventory. Furthermore the inheritance tax and legacy duty is processed in the work. After this the main focus is on the advancement, possible challenges related to it and also on the inheritance planning. Situations which are related to the succession are not dealt with in this work.

The main source of this thesis was the Code of Inheritance. It contains the most part of the laws of inheritance as well as the laws considering the advancement. Other important sources were for example the law of inheritance and gift tax and other professional literature.

As a final result, it can be said that advancement can be a functional way to transfer property to descendants. It is a good instrument especially when decedent wants to treat his descendants equally. However, advancement is not always the simplest option. Laws and norms of the advancement can be quite difficult to interpret. Therefore it is important not only read the norms but also study the professional literature considering the advancement.

inheritance, advancement, inheritance planning, tax planning

Laki- ja lyhenneluettelo

AL	Avoliittolaki 13.6.1929/234
HE	Hallituksen esitys
KHO	Korkein hallinto-oikeus
KKO	Korkein oikeus
MK	Maakaari 12.4.1995/540
PK	Perintökaari 5.12.1965/40
PerVL	Perintö- ja lahjaverolaki 12.7.1940/378

Muita oikeuslähteitä

HE 123/2014 vp

Oikeustapaukset

KKO 2010/27

KHO 1960/25

Sisällys

1	Johdanto	7
2	Perintö ja perimysjärjestys	8
	2.1 Puolison asema	9
	2.2 Lakiosa	10
3	Testamentti	10
4	Pesänselvitys, perunkirjoitus ja perinnönjako	13
	4.1 Perunkirjoitus	13
	4.2 Perukirja	14
	4.3 Perinnönjako	15
5	Perintö- ja lahjavero	16
	5.1 Perintöveron määrä	17
	5.2 Lahjavero	18
6	Ennakkoperintö	20
	6.1 Ennakkoperintö ja lahja	23
	6.2 Ennakkoperintö verotuksessa	24
	6.3 Ennakkoperintösäädösten haasteet	24
7	Jäämistösunnittelu	25
	7.1 Veropolitiikka ja - suunnittelua	27
	7.2 Ennakkoperintö jäämistö- ja verosuunnittelussa	29
8	Loppupäätelmät	30
	Kuviot	34
	Taulukot	35
	Liitteet	36

1 Johdanto

Opinnäytetyöni tarkoituksena on tarkastella perintöoikeutta ja syventyä aiheessa erityisesti ennakkoperintöön liittyviin kysymyksiin. Lisäksi työssä käsitellään jäämistö- ja verosuunnittelua, kuitenkin painottaen ennakkoperinnön näkökulmaa. Perintöoikeuden kysymykset koskevat kaikkia, ja varsinkin suurten ikäluokkien ikääntyessä ja varallisuuden kasvaessa perinnön suunnittelu tulee ajankohtaisemmaksi yhä useammalle. Aiheena perintöasiat voivat olla herkkiäkin. Hankalia tilanteita voivat nostaa esiin esimerkiksi perinnönjako, omaisuus ja sen siirtäminen, erilaiset perhemuodot ja mahdolliset perheiden sisäiset erimielisyydet. Epäselvyyksiä pystytään kuitenkin vähentämään huolellisella ja tarpeeksi ajoissa aloitetulla perinnön suunnittelulla, aiheeseen perehtymällä sekä avoimella keskustelulla.

Opinnäytetyön aiheeksi ennakkoperintöön liittyvät asiat ja yleisesti perintöoikeus valikoituivat muun muassa siksi, että harjoittelussani Hyvinkään kärjäoikeudessa sain seurata monia oikeudenkäyntejä, joissa perheiden pienistäkin riidoista oli muotoutunut isoja ja ne olivat johtaneet turhiinkin oikeuskäsittelyihin. Monissa tapauksissa sovittelulla ja keskustelulla olisi voitu päästä sovintoon, ja samalla olisi ollut mahdollista välttää kalliit ja aikaa vievät oikeuskäsittelyt. Oli kiinnostavaa selvittää yhtä aihealuetta ja sen mahdollisia haasteita tai epäselvyyksiä, joiden takia riidat saattavat kärjistyä. Lisäksi perintösuunnittelu on aiheena mielenkiintoinen ja käytännönläheinen.

Työssäni haluan tarkastella ennakkoperintöä eri näkökulmista. Työssä selvitetään ennakkoperinnön sääntelyä ja miten tämä sääntely vaikuttaa ennakkoperintöön käytännössä. Työssä tutkitaan ennakkoperinnön ja tavallisen lahjan suhdetta, verotusta, ennakkoperinnön vaikutuksia perunkirjoitus- ja perinnönjakoprosessiin sekä mahdollisia ongelmia, joita ennakkoperintö voi luoda. Lisäksi selvitetään sen mahdollisuuksia jäämistösuunnittelun näkökulmasta.

Työn tavoitteena on selventää ennakkoperinnön aihetta ja luoda käytännönläheinen, tiivis kokonaisuus aiheesta kiinnostuneelle. Opasluontoista kokonaisuutta voidaan hyödyntää, kun etsitään tietoa siitä, miten ennakkoperinnöt otetaan koko perintösuunnittelussa ja -prosessissa huomioon. Lisäksi se on apuna, kun perehdytään aiheeseen liittyvään normistoon ja sen tulkintaan. Työssä ei käsitellä sukupolvenvaihdosta eikä perinnön kansainvälisiä ulottuvuuksia. Jäämistösuunnittelun keinojen osalta pääpaino on ennakkoperinnössä ja lahjassa.

Työn alussa käsitellään perintöoikeuteen liittyviä perusasioita kuten perintöä ja perimysjärjestystä sekä testamenttia. Sen jälkeen käsitellään perunkirjoitus- ja perinnönjakoprosessia. Peruskäsitteet käydään läpi, sillä ne liittyvät läheisesti ennakkoperintöön ja niiden läpi käyminen auttaa aiheen ymmärtämistä. Perintö- ja lahjavero käydään myös tiiviisti läpi, minkä jälkeen keskitytään tarkemmin ennakkoperintöön ja jäämistösuunnitteluun. Lopuksi opinnäy-

tetyössä on johtopäätökset, joissa pohditaan muun muassa ennakkoperintönormiston toivuutta, haasteita ja tulevaisuuden näkymiä.

2 Perintö ja perimysjärjestys

Perintökaaren (PK 5.12.1965/40) ensimmäisessä luvussa säädetään perinnön saannin oikeudesta. Lain 1§:n mukaan periiä voi perittävän kuolinhetkellä elävä. Tähän on poikkeuksena ennen perittävän kuolemaa alkunsa saanut syntymätön lapsi. Kahden henkilön samanaikaisesta kuolemasta PK 2§:ssä säädetään, että jos ei pystytä todistamaan perillisen olleen elossa perittävän kuollessa, pidetään perillistä kuolleena ennen perittävää. Perilliseltä edellytetään oikeudellisesti pätevää sukulaisuus-, avioliitto- tai ottolapsisuhdetta suhteessa perittävään. Jos omaisuudesta ei ole määrätty testamentilla, määrää lakimääräinen perimysjärjestys omaisuuden jakautumisesta.

Perintökaaren perimysjärjestys muodostuu kolmesta parenteelista. Parenteeli kuvaa perillisryhmää.¹ Rintaperilliset muodostavat ensimmäisen parenteelin. Näihin lukeutuvat lapset, lapsenlapset ja niin edelleen sijaisperimysoikeuden mukaisesti. Perittävän lapsenlapset siis perivät kuolleen lapsen sijaan. PK 2:1§:ssä säädetään edellisen lisäksi myös, että perintö jakautuu lasten kesken yhtä suuriin osiin. Perintöoikeus koskee ensinnäkin avioliitossa syntyneitä lapsia. Avioliiton ulkopuolella syntynyt perii äitinsä sekä myös isänsä, jos isyys on vahvistettu tai lapsi tunnustettu. Lain mukaan perintöoikeus koskee niin ikään ottolasta, josta päätös on annettu vuoden 1979 jälkeen.²

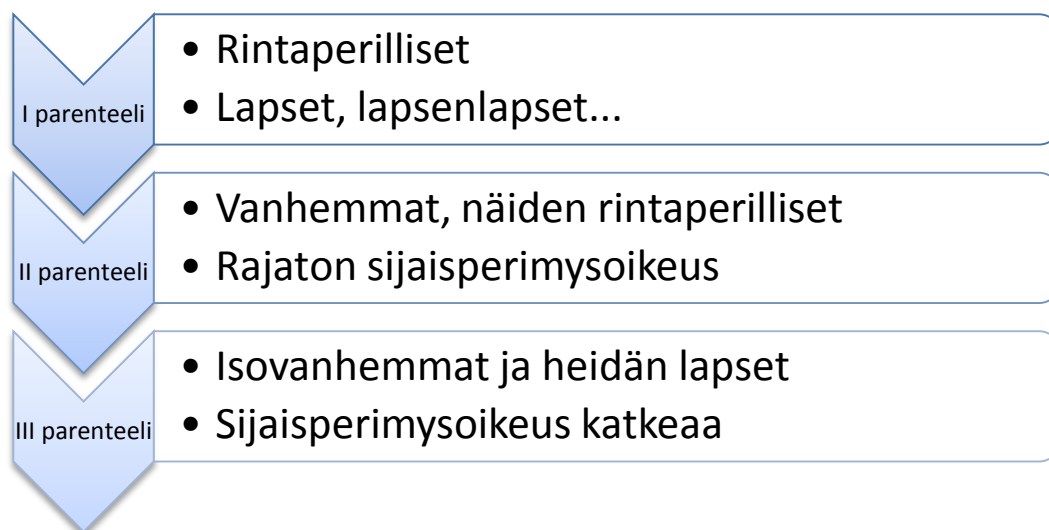
Toinen parenteeli muodostuu perittävän vanhemmista ja heidän lapsistaan eli perittävän sisaruksista. PK:n mukaan nämä perivät, jos kuolleella ei ollut puolisoa tai rintaperillisiä. Ensimmäiseksi perivät vanhemmat. Heidän jälkeensä perittävän veljet ja siskot ja jos he ovat kuolleet, niin heidän lapsensa. Sukuhaaroittain etenevässä perimyksessä jokaisessa haarassa on rajaton sijaisperimysoikeus³.

Kolmanteen parenteeliin kuuluvat perittävän isovanhemmat ja heidän lapsensa. Perintö menee heille silloin, kun aiempien parenteelien perillisiä ei ole. PK:ssa säädetään kuitenkin, että sijaisperimysoikeus katkeaa tämän jälkeen perittävän setiin, täteihin ja enoihin. Serkut, eli edellisten lapset, eivät enää peri.

¹ Kangas 2006, 314-315

² Norri 2010, 86

³ Kangas 2006, 320

Kuvio 1: Perimysjärjestys

Tilanteessa, jossa perittävällä ei ole perintöön oikeutettuja sukulaisia tai testamentin saajaa, menee perintö valtiolle. PK 5:2§:ssä säädetään, että omaisuus on mahdollista luovuttaa eteenpäin. Se voidaan antaa esimerkiksi kokonaan tai osittain perittävän läheiselle tai viimeiselle asuinkunnalle. Mikäli perittävä oli naimisissa, mutta hänellä ei ollut rintaperillisiä, on aviopuoliso lain mukaan oikeutettu perintöön ennen seuraavien parenteelien perillisiä.

2.1 Puolison asema

Perintökaaren kolmas luku käsittelee puolison asemaa ja oikeuksia jäämistön suhteen. Lain mukaan perintö kuuluu puolisolle, mikäli naimisissa olleella perittävällä ei ole rintaperillisiä. Perintö kuuluu tällöin leskelle huolimatta mahdollisista avio-oikeuteen kohdistuneista toimenpiteistä. Avoliitossa olleilla ei ole oikeutta kuolleen puolison perintöön.⁴ PK 3:1.2:n mukaan toissijaisten perillisten eli ensiksi kuolleen perillisten perintöoikeus siirtyy lesken kuolemaan. Mikäli puolisoilla on avio-oikeus toistensa omaisuuteen, tulee se toteuttaa, jolloin ensiksi kuolleen jälkeen tehdään omaisuuden ositus. Jos omaisuudesta on tehty avioehto, omaisuus osituksen sijaan eritellään, jotta selviää kummankin oma varallisuus. Käytännössä osituksessa jaetaan puoliksi puolisoitten yhteenlaskettu nettovarallisuus. Varakkaamman puolison tulee luovuttaa tasinkoa toiselle, jos osuudet eivät mene tasan.⁵

Jos perittävällä on lesken lisäksi rintaperillisiä, on leskellä lain mukaan oikeus pitää jäämistö jakamattomana hallinnassaan, jos jakoa ei esimerkiksi rintaperillisen suunnalta vaadita. Tämän tarkoituksena on, että leskellä on suojattuna ainakin asunto ja asuinirtaimisto. Jos jako-

⁴ Kangas 2013, 404

⁵ Niskakangas 2014, 157

vaatimus kuitenkin esitetään, leskeä suojaa lesken vähimmäissuoja. Se suojaa lesken asumista ja lain mukaan siihen kuuluu myös koti-irtaimisto.

2.2 Lakiosa

Perintökaaren 7:1§:n mukaan rintaperilliset, ottolapset sekä näiden lapset eli kaikki ensimmäiseen parenteeliin kuuluvat ovat oikeutettuja lakiosaan. Lakiosa on puolet perimysjärjestyksen mukaisesta perintöosasta. Lakiosa lasketaan perillisten osalta erikseen reaalisesta jäämistön ja siihen tehtävien lisäyksien mukaan määritellystä lakiosajäämistöstä. Mikäli perittävä on ollut naimaton, on reaalisesta jäämistön laskeminen yksinkertaisempaa. Tällöin jäämistö saadaan selville vähentämällä koko perittävän omaisuudesta velat ja muut vastuut. Jos perittävä on ollut avioliitossa, suoritetaan ensin omaisuuden ositus. Lakiosia laskettaessa osituksen jälkeisen omaisuuden lisäksi huomioon otetaan myös mahdolliset tasingot sekä lesken oikeudet.⁶ Reaalisesta jäämistöön tehtäviin lisäyksiin kuuluvat mahdollinen ennakkoperintö, suosio- lahja sekä testamenttiin tarkoituksensa puolesta rinnastettava lahja.

Perillisellä itsellään on velvollisuus vaatia lakiosaa sitä halutessaan. Lakiosaperillisten suhteelliset osuudet lasketaan erikseen ja heillä on kaikilla oikeus vaatia laskennallisia lisäyksiä. Lakiosan luonteeseen kuuluu sen suojaava vaikutus testamenttia vastaan. Lain mukaan testamenttia ei voi käyttää niin, että perillinen jää ilman oikeuttaan lakiosaan. Näin ollen testamentin estämättä perillisellä on oikeus saada puolet perintöosansa arvosta. Testamentin saajille on annettava lakiosailmoitus, mikäli lakiosansa haluaa saada.

3 Testamentti

Testamentti on vastikkeeton, kuolemanvarainen ja yksipuolinen oikeustoimi, jolla voidaan määrätä oman omaisuuden jakamisesta. Testamentilla voidaan vaikuttaa lakimääräiseen perimysjärjestykseen ja muuttaa kuolinpesän osakassuhteita. Lain mukaan 18-vuotias on oikeutettu määräämään testamentilla jäämistöstään. Poikkeuksen tähän tekevät ennen täysi-ikäisyyttä solmittu avioliitto ja 15 vuotta täyttäneen oikeus määrätä työllään ansaitusta omaisuudesta. Testamentilla voidaan määrätä omaisuutta testamenttaajan kuolinhetkellä elossa olevalle henkilölle tai jo alkunsa saaneelle ja elävänä syntyneelle.

Testamentille on annettu laissa tarkat muotovaatimukset. Perintökaaren 10 luvussa säädetään, että testamentin on oltava kirjallinen. Testamentti tulee allekirjoittaa ja sillä tulee olla kaksi esteetöntä yhtäaikaista todistajaa. Todistajien tulee olla tietoisia asiakirjan laadusta, mutta heidän ei tarvitse tietää testamentin sisällöstä. Todistajalta vaaditaan vähintään 15

⁶ Kangas 2006, 377-379

vuoden ikää ja henkistä tasapainoisuutta. Testamentti on pätemätön, jos todistajana on tekijän puoliso. Myöskään muut lähisukulaiset eivät kelpaa todistajiksi.

Perillinen voi tarvittaessa hakea testamentin julistamista pätemättömäksi kanteella testamentin saajaa vastaan. Moitteille, jotka voivat johtaa testamentin pätemättömyyteen, löytyvät yksilöidyt perusteet laista. Testamentti on tehtävä laissa säädetyssä muodossa ja sen tekijän on oltava kelpoinen määräämään jäämistöstään. Pätemättömyyteen voi johtaa myös tilanteet, joissa testamentin tekemiseen on vaikuttanut esimerkiksi tekijän mielenhäiriö tai tekijää on pakotettu tai muuten sen kirjoittamiseen taivuteltu.

Testamentin peruuttaminen on sen laatimista vastoin vapaamuotoinen. Peruuttaminen on mahdollista koska tahansa ennen tekijän kuolemaa. PK 12:5§:ssä mainitaan myös, että sitovasti ei voida luvata olla peruuttamatta testamenttia. Peruuttaminen edellyttää paitsi tekijän kelpoisuutta tahdonilmaisun antamiseen myös siihen ryhtymistä juuri peruuttamistarkoituksessa.⁷

Testamenttia tulee aina tulkita subjektiivisen tulkinnan periaatteella eli tekijän tarkoituksen mukaan. Jos tulkinta tiedossa olevan tarkoituksen mukaan ei onnistu, on testamenttia tulkittava sen tekijän oletetun tarkoituksen mukaan.⁸ Epäselviin tilanteisiin ovat apuna perintökaaren 11 luvusta löytyvät säännökset. Testamentin selvitysprosessi koostuu testamentin tiedoksiannosta ja testamentin moitteesta. Testamentin saajan vastuulla on tiedoksiantovelvollisuus, ja perillisen tehtävänä on mahdollinen moitekanteen nostaminen. Perintökaaren mukaan testamentti tulee antaa perillisille tiedoksi oikeaksi todistetulla testamentin jäljennöksellä haastemiehen välityksellä tai muutoin todistettavalla tavalla. Perillinen voi hyväksyä testamentin vapaamuotoisesti. Hyväksymisen myötä perillisen moiteoikeus poistuu.

Koska laki ei sisällä erilaisia testamenttityyppejä, voi testamentin tekijä muokata sen itselle sopivimmalla tavalla omien tarpeidensa mukaan. Ajan saatossa käyttöön on kuitenkin muovautunut erilaisia testamenttityyppejä. Eri testamenttityyppejä on myös mahdollista yhdistellä omien tarpeiden mukaisesti. Testamentilla on mahdollista määrätä omistus-, hallinta- tai käyttöoikeudesta. Yleistestamentilla määrätään omaisuudesta tai sen osasta. Erityistestamentilla taas annetaan esimerkiksi määrätty summa rahaa tai jokin tietty esine.⁹

Testamentteja voidaan jaotella myös sen mukaan, kuinka laaja testamentin saajan määräämisvalta on. Yleinen testamentin muoto on omistusoikeustestamentti, joka takaa saajalle kaikki omistajan oikeudet. Omistusoikeustestamentin saajalla on oikeus määrätä omaisuudes-

⁷ Kangas 2006, 421

⁸ Kangas 2006, 420

⁹ Norri 2010, 120-121

ta ja myös testamentata sitä niin halutessaan. Saajalle kuuluu lisäksi omaisuudesta mahdollisesti syntyvä tuotto.¹⁰ Omistusoikeustestamenttia voidaan rajoittaa siten, että omaisuus siirtyy ensimmäisen saajan jälkeen toissijaiselle saajalle. Tällaisen rajoitetun omistusoikeustestamentin saaja ei siis ole oikeutettu testamenttaamaan omaisuutta jälkeensä.¹¹

Käyttöoikeustestamentin saajalla on ainoastaan oikeus käyttää omaisuutta tai sen osaa, jonka omistusoikeus siirtyy toiselle henkilölle. Saaja saa jonkin tietyn etuuden, ja tällainen testamentti luokitellaankin erityistestamentiksi. Käyttöoikeustestamentilla pystytään esimerkiksi säilyttämään taloudellisia kokonaisuuksia yhtenäisenä.¹² Perintökaaren 12 luvussa säädetään testamenttiin perustuvasta käyttöoikeudesta. Luvun 3§:n mukaan käyttöoikeustestamentin saajalla on paitsi oikeus hallita omaisuutta myös saada sen tuotto.

Käyttöoikeustestamentin saajalta vaaditaan lain mukaan ottamaan huomioon aina myös omistajan oikeus ja etu omaisuutta hallitessaan. Omaisuutta ei tulisi myöskään sekoittaa muuhun omaisuuteen, jos sen tarkoituksenmukainen käyttö ei muuta vaadi. Testamentin saajan vastuulla on myös huolehtia omaisuuden myötä tulevista tarpeellisista kustannuksista, jos ne ovat laadultaan sellaisia, jotka tulee suorittaa hallinta-ajan tuotoilla. Tarpeellisia kustannuksia voivat olla esimerkiksi rakennuksen ylläpitoon tai korjaukseen liittyvät menot. Testamenttiin perustuvaa käyttöoikeutta ei tule luovuttaa muille ainakaan ilman omistajan suostumusta. Käyttöoikeuden haltijalla on kuitenkin mahdollisuus luovuttaa omaisuuteen jokin muu oikeus, kuten huoneiston vuokraus.¹³ Perintökaareissa säädetään myös omistajaa koskevasta kiellosta, jonka mukaan on kiellettyä luovuttaa omaisuutta tai määrätä siitä ilman käyttöoikeuden haltijan suostumusta.

Tuotto-oikeustestamentilla saaja saa oikeuden pelkästään tuottoon ja korkoon. Tämän tyyppisellä testamentilla halutaan usein, että perintöä ei tuhleta, mutta perillinen saa siitä kuitenkin säännöllistä tuloa. Tuotto-oikeustestamentin saaja ei saa luovuttaa tätä oikeutta toiselle eikä hän pysty lähtökohtaisesti myöskään testamenttaamaan tuotto-oikeuttaan.¹⁴ Hätätilatestamentti tulee kysymykseen sellaisessa poikkeustilanteessa, jossa sairauden tai muun pakottavan syyn takia ei ole mahdollista tehdä testamenttia tavalliseen tapaan. Perintökaaren mukaan tällöin testamentti voidaan tehdä suullisesti kahden todistajan läsnä ollessa tai testamenttaaja voi tehdä sen kirjallisesti ja allekirjoittaa sen itse. Jos tekijällä on, tilanteen mentyä ohi, kolmen kuukauden aikana mahdollisuus tehdä testamentti normaalisti, hätätilatestamentti raukeaa.

¹⁰ Kolehmainen & Rabinä 2012, 104-106

¹¹ Aarnio, Kangas, Puronen & Rabinä 2011, 65

¹² Kolehmainen & Rabinä 2012, 127

¹³ Kolehmainen & Rabinä 2012, 136

¹⁴ Kolehmainen & Rabinä 2012, 147-150

Keskinäinen testamentti on kahden henkilön molemminpuolinen määräys siitä, että toisen kuoleman jälkeen toinen saa molempien omaisuuden. Tällaista testamenttia käyttävät usein avioparit, mutta sen voivat tehdä myös toisilleen muuten läheiset henkilöt. Tyypiltään keskinäinen testamentti voi olla esimerkiksi täysi tai rajoitettu omistusoikeustestamentti tai hallintaoikeustestamentti. Keskinäisen testamentin tarkoituksena on yleensä pesän säilyttäminen koskemattomana sen jakoon asti molempien kuoltua. Testamenttausvalta ulottuu molemmilla osapuolilla vain omaan pesäosuuteensa. Myös vaadittu lakiosa vaikuttaa määräämisvaltaan.¹⁵

4 Pesänselvitys, perunkirjoitus ja perinnönjako

Yleinen tavoite pesänselvitykselle on saada jäämistö jakokuntoon. Pesänselvityksen tehtävät vaihtelevat pesän mukaan. Siihen vaikuttavat muun muassa pesän omaisuus, veloitteet ja pesään kuuluvat osakkaat. Yleensä pesänselvityksen tehtäviin kuuluvat pesän haltuunotto, hautajaisten järjestäminen sekä perunkirjoitus. Kuolinpesästä on tehtävä myös veroilmoitus ja sen maksut ja velat on hoidettava. Lisäksi mahdollinen testamentti on saatettava voimaan.¹⁶

Perintökaaren 18:1§:n mukaan kuolinpesän osakkaisiin kuuluvat perilliset, yleistestamentin saajat ja eloonjäänyt puoliso. Puoliso, joka ei ole perillinen tai testamentin saaja, ei ole osakas, jos hänellä ei ole avio-oikeutta toisen omaisuuteen tai ositus on jo toimitettu. Pesänselvitykseen kuuluva pesän haltuunotto on lain mukaan järjestyksessä lesken, yleistestamentin saajan, perittävän luona asuneen lapsen tai muun pesän osakkaan velvollisuus. Näiden jälkeen tulee muu henkilö, jolle se olosuhteisiin nähden lähinnä kuuluu ja viime kädessä poliisi. PK:n yhteishallintoperiaatteen mukaisesti kuolinpesän osakkaat hallitsevat pesään kuuluvaa omaisuutta yhdessä, ja pesään liittyvien päätösten ja toimenpiteiden tulee olla yksimielisiä. Eri-mielisyyksien sattuessa ja osakkaan vaatiessa perintökaaren 19 luvussa säädetään, että määrätty pesänselvittäjä ottaa omaisuuden hallittavakseen.

4.1 Perunkirjoitus

Perunkirjoituksen tarkoituksena on luetteloida kuolinpesän velat ja varat tulevaa pesänjakoa varten. Lisäksi se on tärkeä perintöveron kannalta, sillä perintövero muodostuu perunkirjan mukaan. Lain mukaan perunkirjoitus on tehtävä kaikkien Suomessa kuolinhetkellä vakituisesti asuvien jälkeen. Käytännössä se tehdään myös silloin, jos ulkomailla asuneella henkilöllä on omaisuutta Suomessa.¹⁷ PK 20:1§:n mukaan perunkirjoitus on tavallisesti tehtävä kolmen kuukauden kuluessa kuolemasta.

¹⁵ Norri 2010, 149-151

¹⁶ Norri 2010, 307-309

¹⁷ Puronen 2008, 14

Perunkirjoitus tapahtuu käytännössä perunkirjoitustilaisuudessa, jossa tehdään myös itse perukirja. Perunkirjoituksen toimituttamisvelvollisuus kuuluu sille kenen hoidettavana pesä on. Lain mukaan hänen tehtävänä on valittava kaksi uskottua miestä toimittamaan perunkirjoitusta ja määrätä tilaisuudelle aika ja paikka. Tilaisuudesta on annettava osakkaille tieto hyvissä ajoin. Kutsuminen voidaan tehdä vapaamuotoisesti, mutta usein on kannattavaa toimittaa se todisteellisessa muodossa. Kutsun sisältö voidaan myös laatia vapaamuotoisesti.¹⁸ Perunkirjoituksen toimittavat valitut uskotut miehet. Heille ei ole annettu pätevyysvaatimuksia, mutta uskotulta mieheltä edellytetään täysivaltaisuutta ja rajoittamatonta oikeustoimikelpoisuutta.¹⁹ Läsnäolo tilaisuudessa on pakollista pesän ilmoittajalle. Muut voivat halutessaan käyttää valtuutettua. Käytännössä kuitenkin usein asianosaiset osallistuvat perunkirjoitustilaisuuteen itse. Tämä on tarpeen erityisesti silloin, jos tilaisuudessa suoritetaan samalla esimerkiksi perinnönjako.²⁰

4.2 Perukirja

Perukirjan yhtenä tehtävänä on olla omaisuusluettelo. Siihen merkitään vainajan sekä mahdollisen lesken varat ja velat. Koko pesänselvitys, perinnänjako ja ositus perustuvat perukirjan tietoihin. Perukirja toimii myös osakasluettelona, mutta osakkaiden lisäksi siinä on mainittava myös muut, jotka saavat jäämistöstä osansa. Perukirja on tärkeä jäämistön selvitys- ja jakoasiakirja, sillä siitä tulee löytyä kaikki tieto asiakirjoista, jotka voivat vaikuttaa tulevaan ositukseen ja perinnönjakoon. Lisäksi perukirja on veroilmoitus, jolla annetaan verottajalle tiedot omaisuuden suuruudesta ja sen saajista.²¹

Rakenteeltaan perukirja voidaan jakaa kolmeen osaan. Johdanto-osaan on PK 20:3§:n mukaisesti merkittävä muun muassa toimituksen aika ja paikka, vainajan tiedot sekä perilliset ja toissijaiset perilliset tietoineen. Perillisten sukulaisuussuhteet on myös selvitettävä. Perukirjaan on merkittävä tilaisuudessa läsnä olevat. Asiakirjat, jotka ovat toimittamisen perustana, luetteloidaan perukirjaan. Lisäksi siihen tulee liittää muutamien asiakirjojen jäljennökset. Näitä ovat muun muassa vainajan sukuselvitys, osakkaiden virkatodistukset, testamentti ja avioehtosopimus. Muut pesän selvityksen kannalta tarpeelliset asiakirjat tulee liittää mukaan.²²

Toisessa osassa luetteloidaan ja arvioidaan velat ja varat. PK 20:4§:n mukaan myös lesken varat ja velat merkitään perukirjaan. Mahdollinen ennakoperintö sekä lahja, joka on otetta-

¹⁸ puronen 2008, 26-27

¹⁹ Kangas 2006, 329

²⁰ Norri 2010, 334-336

²¹ Kangas 2006, 327-328

²² Puronen 2008, 17-20

va perinnönjaossa huomioon, on myös merkattava ylös. Lopuksi perukirjaan tulee pesän ilmoittajan vakuutus perukirjaan antamien tietojen oikeellisuudesta sekä uskottujen miesten vakuutukset toimistaan parhaan ymmärryksensä mukaisesti. Pesän tulee lain mukaan ilmoittaa sen hoitaja tai sen tilaan parhaiten perehtynyt. Ilmoittajan tehtävänä on myös perukirjan toimittaminen verovirastolle. Perukirja on annettava yhden kuukauden aikana perunkirjoituksesta perittävän viimeisen asuinkunnan verotoimistolle.²³

Tilanteessa, jossa uusia varoja tai velkoja ilmaantuu vasta perunkirjoituksen jälkeen, on PK:n mukaan tehtävä täydennys- tai oikaisukirja. Täydennysperukirjan laatiminen on tehtävä kuukauden kuluessa merkkamattomien varojen tai velkojen ilmaannuttua.

4.3 Perinnönjako

Pesän jakokuntoon saattamiseen liittyy perunkirjoituksen lisäksi usein myös muita toimenpiteitä, joilla selvitetään pesän sisältöä sekä sitä, kenelle pesä lopulta jaetaan. PK 21:6§:n mukaan ennen perinnönjakoa on maksettava pesän ja vainajan velat. Ne maksetaan pesän varoista. Pesän velaksi luetaan kohtuulliset hautaus- ja perunkirjoituskustannukset. Vähennettäviä vainajan velkoja ovat kuolinhetkellä olemassa olleet velat.²⁴ Lain mukaan lähtökohtaisesti osakkaat eivät ole vastuussa henkilökohtaisesti vainajan veloista. Pesäselvittäjän tehtävänä on sopia velkojen kanssa velkojen maksusta, mikäli pesän varat eivät niihin riitä.²⁵

PK:n mukaan ennen jakoa on pantava täytäntöön mahdollinen erityisjälkisäännös eli esimerkiksi määrätty esine, yksilöity rahamäärä tai käyttöoikeus omaisuuteen. Se suoritetaan jakamattomasta pesästä sen jälkeen, kun on saatu varmuus siitä, että varoista pystytään suorittamaan kaikki velat.²⁶ Testamentinsaajan on annettava testamentti tiedoksi perillisille, jotta se tulisi voimaan. Tiedoksiäntö tapahtuu testamentin jäljennöksillä, jotka annetaan perillisille. Tiedoksiäntöä alkaa kuuden kuukauden määräaika, jonka aikana lähimmillä perillisillä on mahdollisuus moittia testamenttia.²⁷

Mikäli lakiosaan oikeutettu perillinen haluaa osansa, tulee hänen vaatia sitä määräajassa. Rintaperillisen on tehtävä testamentin saajalle lakiosailmoitus kuuden kuukauden aikana siitä, kun testamentti annettiin tiedoksi. Vaatimus on tehtävä todisteellisesti ollakseen pätevä. Usein vaatimuksesta tehdään merkintä perukirjaan, mutta ilmoitus voidaan toimittaa myös esimerkiksi haastemiehen kautta.²⁸

²³ Kangas 2006, 330

²⁴ Lindholm 2012, 34

²⁵ Kangas 2006, 342

²⁶ Norri 2010, 417

²⁷ Norri 2010, 389-390

²⁸ Aarnio, Kangas, Puronen & Rabinä 2011, 70-71

Pesän selvityksen valmistuttua kaikilla sen osakkailla on mahdollisuus vaatia pesän jakoa. Silloin, kun perittävä on ollut naimisissa, tehdään ennen jakoa omaisuuden ositus. Pesän jakoon voidaan ryhtyä, kun sitä edeltävät toimet on suoritettu ja esimerkiksi perunkirjoitus on toimitettu ja pesän selvittämisen voidaan katsoa olevan päättynyt. Jako voidaan toimittaa osakkaiden sopimalla tavalla, ja voidaan määrätä esimerkiksi pesänjakaja, joka kutsuu osakkaat toimitukseen. Pesänjakajan tehtävänä on saada osakkaat sopimaan jaosta. Perinnönjaosta tulee tehdä jakokirja, joka toimitetaan osakkaille. Jakoa on mahdollista moittia ja mahdollinen kanne on nostettava kuuden kuukauden kuluessa. Myös oikaisun vaatiminen on mahdollista. Lain 23a1§:n mukaan jos perillinen tai yleistestamentin saaja ei ole ollut jo toimitetussa perinnönjaossa mukana, on hänellä oikeus vaatia oikaisua perinnönjaolle, mikäli oikeus perintöön on vielä voimassa.

5 Perintö- ja lahjavero

Perintö- ja lahjaverolain (PerVL 12.7.1940/378) 1§:ssä säädetään, että valtiolle on maksettava perintöveroa, mikäli omaisuutta on perintönä, testamentilla tai lahjana saanut. Lain mukaan perintöveron suorittamisvelvollisuus alkaa perittävän kuolinhetkestä. Tästä poikkeuksena ovat testamentista mahdollisesti löytyvät määräykset, jotka siirtävät velvollisuuden alkamista. Ehtona voi olla esimerkiksi saajan täysi-ikäisyys. Käytännössä suorittamisvelvollisuus alkaa, kun peritty omaisuus on otettu perinnän- tai testamentinsaajan toimesta käyttöön tai haltuun. Luopumalla perinnöstä vältetään myös perintöverovelvollisuus.²⁹ PerVL:n mukaan perintöverovelvollisuus käsittää tapaukset, joissa joko perinnönjättäjä tai -saaja asuu Suomessa kuolinhetkellä. Asukkaaksi katsotaan henkilö, jonka varsinainen asunto ja koti ovat Suomessa.

PerVL 4:25§:ssä säädetään, että verotus toimitetaan laaditun perukirjan eli pesän varallisuudesta tehdyn veroilmoituksen ja mahdollisen jakokirjan mukaan. Verotuksen toimittaa Verohallinto, jolle perukirja on toimitettava kuukauden kuluessa perunkirjoituksesta. Käytännössä perukirja toimitetaan perittävän kotipaikan verotoimistoon. Jos perinnönjako on jo tehty, voidaan sekin ottaa verotuksessa huomioon. Muuten verotoimistossa tehdään laskennallinen perinnönjako. Mikäli perukirjaa ei ole esimerkiksi annettu, toimitetaan perintöverotus arvioverotuksena. Jos se, jonka velvollisuutena on huolehtia perukirjan tai veroilmoituksen antamisesta laiminlyö velvollisuuttaan, voidaan hänen tai jonkun muun verovelvollisen perintöveroa korottaa.³⁰

PerVL 9§:n mukaan perintöveron perusteena on se käypä arvo, eli todennäköinen luovutushinta, mikä omaisuudella oli verovelvollisuuden alkaessa. Arvioinnin tekee verotusta toimittava

²⁹ Lindholm 2012, 13

³⁰ Koponen 2013, 86-90

verotoimisto, mutta verovelvollinen voi vaikuttaa antamalla asiasta oman näkemyksensä. Arvottamista helpottaa, jos omaisuus on myyty lähellä kuolemaa. Lain mukaan perittävän kotiirtaimisto on perintöverosta vapaata, mikäli sen arvo ei ylitä 4000 euroa. Tämän vuoksi irtaimisto arvioidaan usein varsin alhaiseksi. Irtaimistoon ei kuulu arvokkaammat esineet, jotka taas arvioidaan käypään arvoonsa.³¹

Sen lisäksi, että pesän varoista vähennetään pesän velat, säädetään PerVL 12§:ssä myös puoliso vähennyksestä sekä alaikäisyysvähennyksestä. Puolisovähennyksessä perittävän puoliso tai tähän rinnastettava henkilö saa vähentää perintöosuudesta 60 000 euroa. Alaikäisyysvähennys taas koskee perinnönjättäjän alaikäistä lasta. Tässä vähennys on 40 000 euroa. Alle 20 000 euron perintöosuudet ovat lain mukaan verovapaita.

5.1 Perintöveron määrä

Perintöveron määrään vaikuttaa niin saadun perinnön arvo kuin perillisen sukulaisuussuhdekin. Perilliset jaetaan veroluokkiin sen mukaan, mitä sukua he perittävälle ovat. Ensimmäiseen veroluokkaan kuuluvat PerVL 2:11§:n mukaan aviopuoliso, suoraan ylenevässä tai alenevässä polvessa oleva perillinen ja perittävän kihlakumppani tai avopuolisoiden yhteistalouden purkamisesta annetussa laissa tarkoitettu avopuoliso saamansa perintökaaren 8 luvun 2 §:ssä tarkoitetun avustuksen määrään asti. Toiseen luokkaan kuuluvat muut sukulaiset ja vieraat. Perintövero on siis progressiivista ja sukulaisuus suhteet määrittävät veron määrän. Ensimmäiseen veroluokkaan kuuluvia verotetaan kevyemmin.

Veroasteikkoja on muutettu viime vuosina jonkin verran. Vuoden 2015 alussa tuli voimaan uudistus, jonka myötä veroasteikkojen veroprosentteja korotettiin. Hallituksen esitys 123/2014 vp:n mukaan perintö- ja lahjaverasteikkojen kiristäminen oli osa sopeutustoimia, joilla verotuloja lisätään. Ehdotuksen myötä veroprosentteja korotettiin kaikissa portaissa yhdellä prosenttiyksiköllä. Tämän lisäksi lakiin aiemmin vuosiksi 2013-2015 tullut määräaikaisten porras yli 1 000 000 euron perintöosuuksille ja lahjoille säädettiin pysyväksi vuodesta 2016 lähtien. Uutta lakia sovelletaan silloin, kun verovelvollisuus on alkanut lainvoimaantulopäivänä tai sen jälkeen.³²

³¹ Lindholm 2012, 47-50

³² HE 123/2014 vp

Verotettavan osuuden arvo euroina	Veron vakioerä osuuden alarajan kohdalla euroina	Veroprosentti ylimenevästä osasta
20 000-40 000	100	8
40 000-60 000	1 700	11
60 000-200 000	3 900	14
200 000-1 000 000	23 500	17
1 000 000-	159 500	20

Taulukko 1: Perintövero I veroluokassa (PerVL 14§)

Verotettavan osuuden arvo euroina	Veron vakioerä osuuden alarajan kohdalla euroina	Veroprosentti ylimenevästä osasta
20 000-40 000	100	21
40 000-60 000	4 300	27
60 000-1 000 000	9 700	33
1 000 000-	319 900	36

Taulukko 2: Perintövero II veroluokassa (PerVL 14§)

5.2 Lahjavero

Lahja on yksi tavoista, joilla voi siirtää omaisuutta henkilöltä toiselle. Kun lahjansaaja on saanut lahjan haltuunsa, alkaa myös hänen velvollisuus suorittaa lahjaveron. PerVL 3:18§:n mukaan veroa on suoritettava, jos lahjanantaja tai -saaja asui lahjoitushetkellä Suomessa. Verotus koskee myös Suomessa olevaa kiinteää omaisuutta sekä yhteisön osakkeita tai osuuksia, joiden varoista yli puolet on Suomessa olevaa kiinteää omaisuutta. Lahjanantajana voi olla ainoastaan omaisuuden omistaja.

Lahjaveron ulkopuolelle jäävät lain mukaan alle 4000 euron arvoiset koti-irtaimistoon kuuluvat lahjat, jotka on tarkoitettu lahjansaaja ja hänen perheensä henkilökohtaiseen käyttöön. Mikäli lahjan arvo ylittää 4000 euroa, tulee koko summasta veronalainen. Koti-irtaimistolahjojen on oltava tavanomaisia, mikä on aina tapauskohtaista. Lahjaveron ei suoriteta myöskään sellaisesta lahjasta, joka on käytetty toisen elatukseen, koulutukseen tai kasvatukseen. Jotta tällaiseen kohteeseen, esimerkiksi koulutusta varten, annettu lahja katsottaisiin verottomaksi, on sen oltava sellainen, ettei sitä olisi voinut käyttää mihinkään muuhun. Lahjat, joiden arvo on alle 4000 euroa, ovat myös verottomia. Lahjanantajalta ja -saajalta ei vaadita sukulaisuutta ja lahja voi olla periaatteessa mitä tahansa omaisuutta. Jos lahjansaaja saa samalta antajalta kolmen vuoden aikana useampia lahjoja ja näiden arvo ei ole pienempi kuin 4000 euroa, lasketaan lahjat yhteen ja yhteenlasketun summan perusteella

määrätään lahjavero.³³ Verovelvollisuus alkaa lain 20§:n mukaan silloin, kun lahjansaaja saa lahjan haltuunsa. Mikäli lahjoja on saanut eri antajilta, verotetaan ne erikseen.

Jos lahjasta tai yhteenlasketuista lahjoista suoritetaan lahjaveroa, täytyy toimittaa lahjaveroilmoitus. Käytännössä siis mikäli saatu lahja on arvoltaan 4000 euroa tai enemmän tehdään siitä ilmoitus. Verotuksen toimittaa Verohallinto, käytännössä lahjanantajan verotoimisto. Lahjaveroilmoituksen voi tehdä paperilomakkeen lisäksi myös verkkolomakkeella. Ilmoitus tulee toimittaa kolmen kuukauden kuluessa lahjan saamisesta. Veroon saattaa tulla korotuksia, jos ilmoitus myöhästyy, se on puutteellinen tai sisältää väärää tietoa. Kuten perintöveroon myös lahjaveroon kuuluvat veroluokat. Ne määräytyvät siten, että ensimmäiseen veroluokkaan kuuluvat muun muassa lahjanantajan aviopuoliso, suoraan ylenevässä tai alenevassa polvessa oleva perillinen, aviopuolison vastaavat perilliset sekä kihlakumppani. Joissain tapauksissa myös avopuoliso kuuluu tähän luokkaan. Toiseen luokkaan kuuluvat muut sukulaiset ja vieraat.³⁴

Verotettavan osuuden arvo euroina	Veron vakioerä osuuden alarajan kohdalla euroina	Veroprosentti ylimenevästä osasta
4 000-17 000	100	8
17 000-50 000	1 140	11
50 000-200 000	4 770	14
200 000-1 000 000	25 770	17
1 000 000-	161 770	20

Taulukko 3: Lahjavero I veroluokassa (PerVL 19a§)

Verotettavan osuuden arvo euroina	Veron vakioerä osuuden alarajan kohdalla euroina	Veroprosentti ylimenevästä osasta
4 000-17 000	100	21
17 000-50 000	2 830	27
50 000-1 000 000	11 740	33
1 000 000-	325 240	36

Taulukko 4: Lahjavero II veroluokassa (PerVL 19a§)

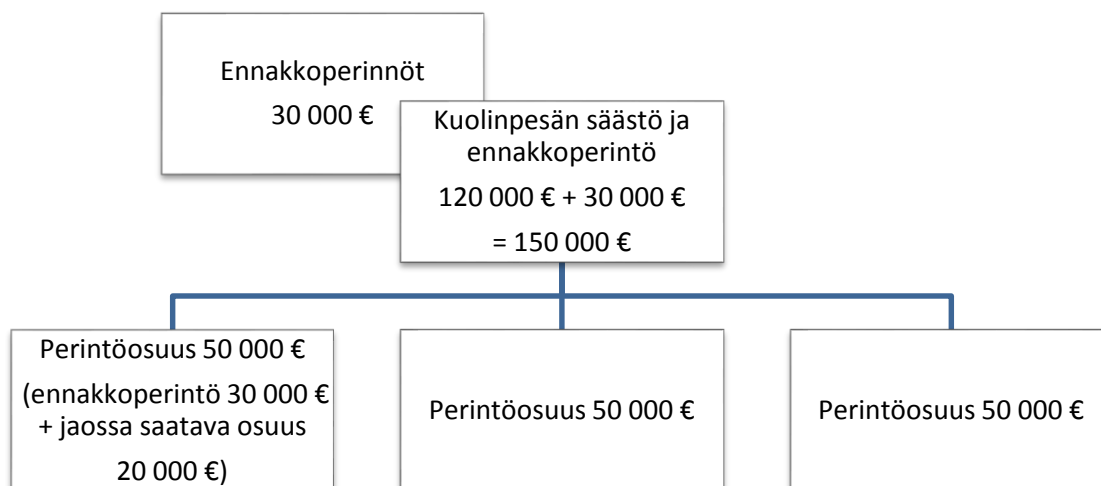
³³ Lindholm 2012, 41-42

³⁴ Lindholm 2012, 92-93; Verohallinto 2016

6 Ennakkoperintö

Ennakkoperintö tarkoittaa vastikkeetonta antamista. Esimerkiksi vanhempien lapsilleen elin-aikanaan siirtämästä omaisuudesta tai kulujen maksamisesta voidaan käyttää nimitystä ennakkoperintö. Juridisesti se on siis perittävän antama lahja, mutta myös lahjanluonteiset varallisuussiirrot voivat olla ennakkoperintöjä.³⁵ Perintökaaren 6:1§:n mukaan perinnöstä on vähennettävä perillisen eläessään rintaperilliselle antama varallisuus, mikäli muuta ei ole tarkoitettu tai määrätty. Tarkoituksena on siis se, että perilliset saavat yhtä suuret osuudet perinnöstä. Perintöosuuden lisäksi ennakkoperintö saattaa avioliittolain (AL 13.6.1929/234) 94a§:n mukaan vaikuttaa myös kuoleman jälkeiseen omaisuuden ositukseen. Sillä on myös merkitystä lakiosiin, mahdollisesti testamentinsaajien asemaan sekä perintöveroon.³⁶

Kuolinpesän varoihin lisätään siis ennakkoperinnöiksi katsotut lahjat. Kuolinpesän säästön ja ennakkoperinnön yhteenlaskettu summa jaetaan tasan perillisten kesken. Tämän jälkeen ennakkoperintöä aiemmin saaneen perillisen perintöosuudesta vähennetään tuon ennakkoperinnön määrä. Esimerkkinä voidaan käyttää perittävää, jolla on kolme rintaperillistä. Perittävän jäämistön säästö on 120 000 euroa ja hän on antanut yhdelle kolmesta rintaperillisestään 30 000 euron arvosta ennakkoperintöä. Näin jaettavaksi summaksi tulee 150 000 euroa. Kaikille perillisille tulee tällöin 50 000 euron perintöosuus. Perillinen, joka on saanut jo 30 000 euroa, saa jaossa lopulta 20 000 euroa. Kaikki rintaperilliset saavat näin yhtä suuret osuudet perinnöstä.³⁷

Kuvio 2: Ennakkoperinnön laskeminen

³⁵ Norri 2010, 268-269

³⁶ Lohi 1999, 2

³⁷ Verohallinto 2015

Ennakkoperinnön tulee täyttää muutamat edellytykset. Suorituksen, esimerkiksi luovutuksen tai varallisuudensiirron, on oltava ensinnäkin perittävän tekemä. Sen on oltava ainakin osittain vastikkeeton eikä kyseessä ole tavallinen lahja. Vastikkeettomuus tarkoittaa myös sitä, että luovutusta, joka on täyteen hintaan tehty, ei oteta huomioon ennakkoperintönä. PK 6:2.1:n mukaan lapsen elättämisestä, koulutuksesta tai kasvattamisesta koituneita kuluja ei tavallisesti vähennetä perinnöstä. Tilanteessa, jossa nämä kulut ovat olleet erityisen suuria tai testamentissaan perittävä on ne määrännyt vähennettäväksi, voidaan ne lukea ennakkoperinnöksi.

Kolmanneksi suorituksen on oltava tehty perillisen hyväksi. Ratkaisevaa on, että henkilö on perillisasemassa perittävän kuolinhetkellä eikä esimerkiksi lahjoitushetkellä. Lisäksi edellytyksiin kuuluu se, että perittävän voidaan katsoa tarkoittaneen suorituksen olleen ennakkoperintöä. Tämä voi ilmetä muun muassa suorasta tahdonilmauksesta tai olosuhteiden valossa voidaan katsoa tarkoituksena olleen suorituksen vähentäminen saajan perintöosasta. Ennakkoperintösäännösten ollessa pohjimmiltaan dispositiivista oikeutta on perittävällä lähtökohteisesti aina mahdollisuus päättää itse onko lahja ennakkoperintöä vai ei. Säännökset auttavat silloin, kun asiasta ei ole tapauksessa mitään määrätty.³⁸

Rintaperillisten perintöosan laskennassa lähdetään positiivisesta ennakkoperintöolettamasta. Tämä tarkoittaa siis sitä, että rintaperilliselle annetun lahjan katsotaan olevan ennakkoperintöä ja se vähennetään tämän perinnöstä. Oletuksena on, että perittävä laittaa rintaperilliset keskenään samanarvoiseen asemaan eikä suosi erityisesti ketään. Perittävällä on kuitenkin mahdollisuus halutessaan kumota oletama tahdonvaltaisten säännösten johdosta. Olettama voi kumoutua myös silloin, kun olosuhteiden valossa katsotaan perittävän tätä tarkoittaneen. PK 6 lukua sovellettaessa lahjaa ei pidetä ennakkoperintönä myöskään silloin, jos rintaperilliset ovat saaneet samaan aikaan yhtä suuret lahjat, eikä siinä tapauksessa, jos lahjan saaja on ainoa rintaperillinen. Poikkeuksia asiaan tuovat avioliittolain 94a§:n säännökset sekä PK:n lakiosasäännökset.³⁹ Lain mukaan rintaperilliselle annettu lahja on vähennettävä tämän perintöosasta. Muiden perillisten kohdalla ennako vähennetään vain silloin, kun niin on erikseen määrätty tai olosuhteiden voidaan katsoa niin tarkoittavan.

PK 6:1§2:n mukaan mikäli perittävä on ollut naimisissa ja puolisoiden yhteinen rintaperillinen on saanut ennakkoperintöä jommankumman puolison avio-oikeuden alaisesta omaisuudesta, vähennetään tämän luovutuksen arvo ensimmäisenä kuolleen puolison jälkeen jäämästä perinnöstä. Jos kaikkea ei voida tästä vähentää, otetaan se toiselta puolisolta jääneestä perinnöstä.

³⁸ Lohi 1999, 7-13

³⁹ Kolehmainen & Rabinä 2012, 229

Perinnönjaossa otetaan huomioon ainoastaan ennakkoperinnöt, joihin vedotaan. Lisäksi, vaikka ennakkoperintöä ei ole osituksen aikana otettu huomioon, voi se olla vähentämisvaatimuksen kohteena. Näin ollen vaikka leski ei avio-oikeuden alaisesta omaisuudesta tehtyyn ennakkoperintöön vetoa, voidaan tämä käsitellä perinnönjaon yhteydessä.⁴⁰

Ennen perinnönjakoa pesän varoihin lisätään ennakkoperinnön arvo ainakin siihen summaan saakka, mikä voidaan vähentää perinnönsaajien perintöosasta. PK 6:4§:n mukaan jos annetun tavanomaisen lahjan arvo ei ole epäsuhteessa antajan oloihin, ei sitä vähennetä rintaperillisen perinnöstä. Laissa mainitaan myös, että mikäli ei muuta ole määrätty, perillisen ei tarvitse palauttaa perintöosansa yli menevää ennakkoperintöä.

Ennakkoperinnön arvosta mainitaan PK 6:5§:ssä, että arvona tulee olla se, mikä omaisuudella vastaanoton hetkellä oli, jollei asianhaaroista muuta johdu. Esimerkiksi inflaatio, ajan kuluminen tai omaisuuden laatu taikka muu vastaava ei yksinään riitä pääsäännöstä poikkeamiseen. Tähän vaaditaan usein tietoa siitä, että perittävän oletetaan edellyttäneen poikkeamista. Poikkeamista pääsäännöstä vaativalla on asiassa myös todistustaakka. Ennakkoperinnön antaja voi määrittää perinnön arvon. Jos tätä ei tehdä jo lahjaa annettaessa, mikä olisi suotavaa, voidaan arvoa muuttaa testamentilla. Rintaperillisillä on mahdollisuus riitauttaa omaisuudelle määrätty arvot, jolloin asiassa voidaan viitata muun muassa suosiolahjaan.⁴¹ Lahjaverotuksen kohdalla ennakkoperintö arvetetaan sen antohetken käyvän arvon mukaan ja tätä samaa arvoa käytetään perintöverotuksessa.⁴²

Jos perittävä on antanut jälkeläisilleen lahjan, jonka voidaan katsoa suosivan saajaansa lakiosaan oikeutetun perillisen vahingoksi, kutsutaan lahjaa suosiolahjaksi. Mikäli perillinen ei voi saada lakiosaansa jäämistöstä, voi suosiolahjan saanut joutua vastuuseen lakiosan täyttämisestä lahjansa arvolla. Tällaisessa tilanteessa loukatulta perilliseltä vaaditaan aktiivisuutta perinnönjättäjän kuoltua. PK 3:3§:ssä säädetään lesken antamasta lahjasta. Tilanteessa, jossa lahjansaaja on tiennyt saamansa lahjoituksen loukkaavan ensin kuolleen puolison perillisen oikeutta, on lahja tai sen arvo palautettava, mikäli vastiketta ei voida jäämistöstä suorittaa. Lahjan palauttamista vaativalla on asiassa taas todistustaakka. Toteen tulee näyttää lahjansaajan tietoisuus asiassa. Palauttamista vaaditaan lesken perunkirjoituksen jälkeen, mutta viimeistään kymmenen vuoden kuluessa lahjoituksen täyttämisestä.⁴³

⁴⁰ Kolehmainen & Rabinä 2012, 251

⁴¹ Lindholm 2012, 172-173

⁴² Puroinen 2013, 96

⁴³ Lindholm 2012, 175-176

6.1 Ennakkoperintö ja lahja

Lahjaa, jonka rintaperillinen saa perinnönjättäjältä voidaan siis pitää joko ennakkoperintönä tai tavallisena lahjana. Lahjan luokittelulla on merkitystä niin perillisille, leskelle kuin verotajallekin. Lahjaksi katsotaan yleensä varallisuuden siirtymistä vastikkeettomasti henkilöltä toiselle. Lahjan saaja ei suorita tällöin mitään vastiketta saamalleen omaisuudelle. Muita tunnuspiirteitä ovat lahjanantajan varallisuuden väheneminen ja saajan varallisuuden lisääntyminen. Myös vapaaehtoisuus sekä tahto lahjoittaa ovat merkkejä lahjasta. Jotta lahja olisi lahja, tulee sen vastaanottajan ottaa se vastaan.

Vaikka lahjoitustilanteet ovat yleensä muotovapaita, kannattaa tehdä lahjoituksesta kertova kirjallinen asiakirja mahdollista myöhempää tarvetta varten. Lahjakirjassa pystytään erittelemään selkeästi muun muassa halutut ehdot ja lahjanantajan tahto. Siinä voidaan määrätä esimerkiksi lahjan suhteesta avio-oikeuteen tai ennakkoperintöön.⁴⁴ Selkeät merkinnät lahjakirjassa ehkäisevät ongelmien syntymistä ja näin veroviranomaisen ratkaistavaksi ei jää hankalia kysymyksiä perittävän tarkoitusperistä. Vaikka maininta ennakkoperinnöstä lahjakirjasta puuttuu, voidaan ennakkoperintömääräystä myöhemminkin muuttaa. Tällaisessa tilanteessa kirjallinen lahjakirjan oikaisu on riittävä, ja näin ennakkoperinnön antaja pystyy ilmaisemaan tahtonsa myöhemminkin.⁴⁵ Kiinteän omaisuuden lahjasta säädetään taas tarkemmin maakarissa (MK 12.4.1995/540). MK 4:2§:n mukaan, kuten kiinteistön kauppa, tulee lahjakin muun muassa tehdä kirjallisesti.

PK 6:4§:n mukaan tavallinen lahja ei ole ennakkoperintöä. Tavanomaisena lahjana pidetään sellaista lahjaa, jonka arvo asianosaisen varallisuutta arvioiden ei ole epäsuhteessa varallisuusoloihin. Ennakkoperinnöksi taas katsotaan yleensä rintaperilliselle annettu tavallista arvokkaampi lahja, jos perittävä ei ole ilmoittanut lahjan nimenomaan olevan pelkästään lahja eikä ennakkoperintöä. Eli vaikka lahja muuten vaikuttaisi ennakkoperinnolta, perittävä olisi siis antanut vastikkeettoman lahjan rintaperilliselleen, on perittävän tarkoituksella merkitystä.⁴⁶

Lahjaluonteiseksi kaupaksi kutsutaan sellaista kauppaa, joka on osittain vastikkeellinen ja osittain vastikkeeton. Tällainen voi olla esimerkiksi kiinteistön kauppa, jossa lopullinen kauppahinta on vähintään neljäsosan pienempi kuin kohteen normaali arvo.⁴⁷ PerVL 18:3§:n mukaan siis jos on sovittu, että vastike on enintään $\frac{3}{4}$ osaa käyvästä hinnasta, pidetään hinnan ja

⁴⁴ Lindholm 2012, 13-16

⁴⁵ Puronen 2009, 154

⁴⁶ Puronen 2013, 89-93

⁴⁷ Puronen 2013, 92

vastikkeen välistä eroa lahjana. Verotuksessa ei pääsääntöisesti sovelleta lahjaverotusta, mikäli vastike on enemmän kuin $\frac{3}{4}$ osaa käyvästä arvosta.⁴⁸

6.2 Ennakkoperintö verotuksessa

Perintöverotuksen vuoksi ennakkoperinnöt on ilmoitettava perukirjassa. Perinnönjättäjän antamien ennakkoperintöjen lisäksi myös lesken antamat ennakkoperinnöt on ilmoitettava, sillä nekin voivat vaikuttaa verotukseen. Kun perintövero toimitetaan, otetaan ennakkoperintö huomioon pesän varoihin lisättävänä eränä perintökaaren ja avioliittolain mukaisesti.⁴⁹ Ennakkoperinnöt siis lisätään kuolinpesän varoihin. Tämä summa jaetaan perillisten kesken ja perintövero määrätään näistä syntyneistä osuuksista.⁵⁰

Verotuksessa annettua ennakkoperintöä käsitellään lahjana. Näin ollen lahjansaajalla on velvollisuus maksaa lahjaveroa voimassa olevan lahjaverotaulukon mukaisesti. Ajatuksena on, että mikä tahansa lahja, kuten lahjaluonteisen luovutuksen tai vastikkeettoman varallisuuden siirtämisen kautta syntyvä lahja, voi olla ennakkoperintöä. Niin ennakkoperinnöstä kuin veronalaisesta lahjasta on tehtävä lahjaveroilmoitus ja ennakkoperinnöstäkin suoritettava sen antohetkellä lahjavero.⁵¹ Perintöverotusta tehdessä aikanaan lahjasta tai ennakkoperinnöstä suoritettu lahjavero vähennetään perintöverosta. Jos lahjaveroa ei ole maksettu, ei sitä myöskään vähennetä. Vaikka maksettu lahjaveron määrä ylittäisi perintöveron määrän, ei sitä ylittävää osaa palauteta enää takaisin.

Lain mukaan ennakkoperinnön lisäksi perittävältä kolmen vuoden kuluessa ennen kuolemaa saadut muut lahjat otetaan myös huomioon perintöverotuksessa. Tähän kuuluvat myös alle 4000 euron verovapaat lahjat. Tällaiset muut lahjat, toisin kuin ennakkoperintö, lisätään saajansa perintöosaan. Niin muut lahjat kuin ennakkoperinnötkin ilmoitetaan perukirjassa. Ennakkoperintöjä ei koske kolmen vuoden sääntö, vaan ne otetaan perintöverotuksessa huomioon riippumatta siitä milloin ne on tehty. Verotuksessa ennakkoperintö ja lahja eroavat toisistaan siis lähinnä perintöverotuksessa ja perinnönjaossa.⁵²

6.3 Ennakkoperintösäädösten haasteet

Koska ennakkoperintöön liittyvä normisto ei ole täysin aukoton ja antaa tilaa tulkinnalle, on se omiaan myös kasvattamaan epäselvyyksiä monimutkaisissa tapauksissa. Tämä voi johtaa siihen, että epäselvyyksiä, riitoja ja erilaisia tulkintoja ja toimintatapoja puidaan oikeudessa.

⁴⁸ Ossa 2007, 62

⁴⁹ Kolehmainen & Rabinä 2012, 258

⁵⁰ Verohallinto 2015

⁵¹ Puronen 2013, 93-94

⁵² Verohallinto 2015

Korkein oikeus onkin antanut aiheeseen liittyviä ratkaisuja erilaisista perintöön liittyvistä tilanteista, mikä helpottaa säädösten tulkintaa ja linjaa niiden tarkoitusta. Oikeudessa on käsitelty ennakkoperinnön suhteen muun muassa arvon määräytymistä, ennakkoperintöolettamaa, suosiolahjan kysymyksiä, tarkoitusten tulkintaa, epäselviä merkintöjä asiakirjoissa sekä ennakkoperinnön antamista avio-oikeuden alaisesta omaisuudesta ja siihen liittyviä epäselvyyksiä. Myös lakiosa ja testamentti ovat olleet keskiössä useissa tapauksissa.

Ennakkoperinnön arvostusta koskevat säädökset laissa ovat kovin yleisluonteisia. Tämä on lisännyt epäselvyyksiä lain tulkinnassa ja asiaan liittyviä tapauksia on käsitelty myös oikeudessa. Arvon muuttaminen, arvon ajankohdan määräytyminen tai erilaiset perittävien tahdon tulkintaongelmat voivat nousta esille. Esimerkiksi KHO 1960:25 jutussa päädyttiin siihen, ettei ennakkoperinnön arvoa voida muuttaa niin, että se eroaisi aiemmin lahjaverotuksen yhteydessä määrätystä.

Korkein oikeus otti arvon ajankohdan määräytymiseen kantaa muun muassa tapauksessa KKO 2010:27. Jutun aiheena oli ennakkoperinnön arvon määräytyminen ajankohdan mukaan. Tapauksen kanteessa vaadittiin perinnön arvottamista perinnönjaon suorittamisajankohdan mukaan eikä lahjan vastaanottoajan mukaan. Kun laissa pääsääntöisesti ohjataan arvottamaan ennakkoperintö sen vastaanottoajan mukaan, eikä tapauksessa katsottu olevan poikkeamia, katsoi käräjäoikeus kanteen hylätyksi. Myös hovioikeus ja korkein oikeus päätyivät samaan lopputulemaan. Tapauksessa tarkasteltiin muun muassa perinnönjättäjän tarkoituksia sekä epäselviä asiakirjoja, mutta kaikki oikeusasteet päättivät hylätä kanteen. Hovioikeuden käsittelyssä päätökselle löytyi myös eriävä mielipide, jonka mukaan kiinteistöt olisi yhteisen tahdon takia tullut arvostaa lopullisessa jaossa jakohetken arvon mukaisesti.

7 Jäämistösuunnittelu

Varallisuuden siirtämisessä käytetään lain yleisiä säännöksiä, mikäli perittävä ei halua tulevasta jäämistöstään ja sen siirrosta muuta määrätä. Lain säännöksistä poikkeaminen on kuitenkin mahdollista, mutta toimet ja niiden huolellinen suunnittelu vaatii niin aikaa kuin asiantuntemustakin sekä lisäksi erilaisten asiakirjojen laadintaa.

Perittävällä on eläessään monia mahdollisuuksia vaikuttaa oman omaisuutensa käytöstä ja siitä, miten se jakautuu kuoleman jälkeen. Oman jäämistön suunnittelu kannattaa aloittaa ajoissa. Vaikka erilaisia keinoja on paljon, tulee jäämistösuunnittelussa ottaa huomioon myös neit, jotka koskevat rajoitukset ja riskitekijät. Osa jäämistösuunnittelun keinoista liittyy parisuhde-oikeuteen eli erilaisiin sopimuksiin, joilla vaikutetaan siihen, mitä kuolinpesään kuuluu. Näitä sopimuksia ovat esimerkiksi avioehto- ja ositussopimukset. Muita jäämistöön vaikuttavia kei-

noja ovat muun muassa henkivakuutus ja testamentti sekä lahjat ja lahjaluonteiset sopimukset. Lisäksi voi suunnitella edunvalvontaa.⁵³

Myös perinnöstä luopuminen voidaan nähdä yhtenä jäämistösuunnittelun keinona. Perinnöstä luopumisesta voidaan ilmoittaa aktiivisesti esimerkiksi kirjallisesti. Passiivisessa luopumisessa luopuminen tapahtuu oikeuden vanhentuessa. Tehokkaassa luopumisessa myös verovelvollisuus jää syntymättä. Näin omaisuus on mahdollista siirtää sukupolvien yli ilman veroseurauksia.⁵⁴

Silloin kun perittävä ei ole avioliitossa eikä hänellä ole rintaperillisiä jäämistöstä huolehtiminen on helpompaa ja siitä voi päättää esimerkiksi testamentilla. Muussa tapauksessa suunnittelussa tulee osaksi myös lesken ja lakiosaan oikeutettujen perillisten oikeudet. Esimerkiksi avioehtosopimuksella pystytään sivuuttamaan lesken avio-oikeus. Perintökaareissa kuitenkin turvataan leskelle muun muassa asumisuoja. Tämä vaikuttaa jäämistösuunnitteluun siten, että mahdollisuudet omaisuuden ohjaamiseen vähenevät. Lakiosajärjestelmä ja lakiosaperillisen oikeudet rajoittavat myös jäämistön ohjaamista mielivaltaisesti.⁵⁵

Perinnönjättäjällä on mahdollisuus yhdistellä eri suunnitteluun liittyviä keinoja parhaan lopputuloksen saavuttaakseen. Perinnönjättäjä voi käyttää esimerkiksi avioehtosopimusta ja testamenttia yhtä aikaa. Yksi jäämistösuunnittelun tehokkaimmista muodoista on hyvin tehty testamentti. Suunnitteluvaiheessa on tärkeää tutustua erilaisiin testamenttityyppeihin ja määräyksiin, käyttää niitä viisaasti ja tehdä huolellisesti kattava testamentti. Kaikkein testamentti tai eri keinojen yhdistelmät eivät kuitenkaan pysty.⁵⁶

Lakiosaperillisiä ei voida kokonaan sivuuttaa, vaan heillä on oikeus osaansa perittävän jäämistön nettovarallisuuteen. Perintökaareissa säädetään lakiosaoikeudesta. Rintaperillisellä on mahdollisesta testamentista huolimatta oikeus puoleen hänelle kuuluvan perinnön arvosta. Tämä voi johtaa jopa siihen, että tehty testamentti jää esimerkiksi osittain toteutumatta, jos lakiosat ovat liian suuret. PK 6:3§:n mukaan perillisen lakiosa voi rajoittua tilanteessa, jossa testamentissa on määrätty vähennystä rintaperillisen osasta, koska perillinen on jo aiemmin saanut ennakkona avustusta esimerkiksi koulutuskustannuksiin. Perittävän eläessään antamien lahjojen arvo tulee lisätä jäämistöön, mikä vaikuttaa suojaavasti lakiosaperilliseen. Rintaperillisen lakiosaa tulee täydentää lahjansaajan toimesta, jos lakiosaa ei muuten pystytä reaalisesta jäämistöstä täyttämään. PK 7:3.3:n mukaan pesänveroihin tulee lisätä niin ennakkoperintö, suosiolahja ja lahja, joka on tarkoituksensa puolesta rinnastettavissa testamenttiin. Näillä on vaikutusta erityisesti lakiosaa laskettaessa. Individuaaliperiaatteen mukaisesti laki-

⁵³ Kolehmainen & Rabinä 2012, 345

⁵⁴ Puroinen 2009, 208-209

⁵⁵ Kolehmainen & Rabinä 2012, 345-346

⁵⁶ Kolehmainen & Rabinä 2012, 346

osan määrään vaikuttaa kuitenkin se, että perillisen lakiosaan otetaan huomioon luovutukset, joihin juuri kyseessä oleva lakiosaperillinen on itse vedonnut.⁵⁷

Jäämistösuunnittelun keinona lahjat ovat tavallisia. Perittävä siis luovuttaa omaisuuttaan jo elinaikaan. Tämäkään ei toisin ole aivan vapaata toimintaa, sillä esimerkiksi suosiolahjan tuomat rajoitukset suojaavat rintaperillistä. Tällainenkin lahja voidaan jättää huomiotta varallisuutta laskettaessa silloin, kun luovutuksen antamisesta on kulunut tarpeeksi kauan aikaa. Lahjoitukset saattavat vaikuttaa negatiivisesti perittävän itsensä tilanteeseen heikentämällä tämän omaa taloudellista tilannetta ja vähentämällä turvallisuutta. Tämänkin takia jäämistösuunnitteluun on hyvä varata tarpeeksi aikaa ja vaivaa. Kun eri asioita on punnittu riittävästi niin perittävän itsensä kuin muiden osallisten kannalta, voidaan pohtia aiheeseen liittyviä verokysymyksiä. Vaikka omaisuus siirtyisi verojen kannalta kannattavasti ja hyvin, eivät siihen liittyvät keinot ole aina parhaita itse perinnönjättäjälle tai tämän perillisille.⁵⁸

Perintöasioihin vaikuttavat monet seikat eivätkä prosessit ole aina yksinkertaisia. Tulevia tapahtumia ei pystytä myöskään aina täysin ennustamaan ja siksi perintötoimien suunnittelukin voi olla haasteellista. Epävarmuutta voivat tuoda muun muassa parisuhteeseen ja puolisoon liittyvät seikat tai pesänselvityksessä tehdyt omaisuuteen vaikuttavat ratkaisut. Myös monivaiheinen perinnönjakovaihe voi tuoda mukanaan yllätyksiä kuten lakiosavaatimuksia tai testamenttiin ja esimerkiksi sen tulkintaan liittyviä kysymyksiä. Nämä ovat omiaan vaikeuttamaan ennakoimista, mutta samalla korostavat huolellista ja ajoissa aloitettua suunnittelua.⁵⁹

7.1 Veropolitiikkaa ja -suunnittelua

Verotukseen liittyy monia eri tavoitteita. Näitä ovat muun muassa fiskaaliset tavoitteet, tulonjakopoliittiset tavoitteet sekä sosiaali- ja suhdannepoliittiset tavoitteet. Yksi tärkeimmistä tavoitteista on usein fiskaalinen tavoite. Verotuksen avulla siis tähdätään kattamaan julkisyhteisöjen, lähinnä valtion ja kunnan, rahantarvetta. Perintöverotuksen kohdalla tämä tavoite nousee myös tärkeimmäksi.⁶⁰

Perintö- ja lahjaveron tarkoituksena on verottaa lisääntyntä omaisuutta. Verovelvollisuutta perustelee siis ajatus siitä, että saajan eli verovelvollisen veronmaksukyky kasvaa saannon myötä. Tilanteet eivät käytännössä kuitenkaan ole aivan näin yksinkertaisia. Omaisuus saattaa olla esimerkiksi vaikeasti realisoitavaa. Perintöveron ollessa ensisijainen muoto, vaatii se rinnalleen täydentävän lahjaveron. Mikäli lahjaveron poistettaisiin, tulisi mahdollisuus välttää

⁵⁷ Kolehmainen & Rabinä 2012, 264-266

⁵⁸ Kolehmainen & Rabinä 2012, 346-347

⁵⁹ Kolehmainen & Rabinä 2012, 5

⁶⁰ Niskakangas 2014, 158

perintöveron maksu lähes kokonaan. Niinpä molempien verojen asteikotkin on säädetty melko lähelle toisiaan.⁶¹

Aika ajoin yhteiskunnalliseen keskusteluun nousee kysymykset esimerkiksi perintöveron oikeudenmukaisuudesta. Veroa vastustetaan muun muassa siksi, että verotuksen katsotaan tapahtuvan kahteen kertaan. Omaisuudesta, joka perintönä saadaan, on perinnönjättäjä jo maksanut veronsa. Tätä ajatusta vastustaa kuitenkin perustelut siitä, että perinnönjättäjä ja -saaja ovat eri verosubjekteja. Perintö on siis sen saajan oma varallisuudenlisäys. Lisäksi verojärjestelmään kuuluu muutenkin tietynlainen kertaantuminen, mikä näkyy esimerkiksi tuloveron ja arvonnisäveron kohdalla. Monesti omaisuuksissa on myös taustalla verottamaton osakevarallisuuden tai kiinteistöjen realisoimaton arvonnousu, ja arvonnousujen verotuksen ajankohdaksi tulee periminen tai omaisuuden muu luovutus.⁶²

Kansainvälisen vertailun perusteella omaisuusverojen, kuten perintö- ja lahjaverojen rooli valtioiden verokertymässä on vähenemässä, vaikka kyseisellä verotuksella hyvät taloustieteelliset ja verosystemaattiset perusteet onkin. Perintö- ja lahjaveroon voi ihmisillä liittyä paljon aivan oikeutettujakin tunteita, eivätkä ne veromuotona kuulu suosituimpien joukkoon. Veromuodon roolin pienenemiseen vaikuttaa myös sen käytännön joustavuus, veron määrään pystytään vaikuttamaan tarkalla suunnittelulla.⁶³

Kun jäämistösuunnittelussa keskitytään siihen, miten ja millä keinoin perinnönjättäjä haluaa tulevan omaisuudestaan muodostuvan jäämistön hoidettavan ja jaettavan, pohditaan verosuunnittelun puolella sitä, kuinka omaisuus siirretään verotuksen kannalta järkevästi muille. Verovelvollisella on vapaus suunnitella ja ennakoida veroseuraamuksia omien intressien mukaisesti. Verosuunnittelulla pyritään löytämään tavoitteiden mukaiset keinot, kun arvioidaan eri vaihtoehtojen edullisuutta. Keinot, joilla verotusta pyritään minimoimaan, ovat hyväksytyä verosuunnittelua, jos ne eivät sodi verolainsäädännön tarkoituksia vastaan. Voidaan puhua verojen kiertämisestä, vaikka suoranaisesti ei lakeja rikottaisikaan. Silloin käytetään keinoja, jotka ovat lopulta verovelvolliselle tarkoitettua edullisempia. Tällöin kierretään suoranaisen lain sijaan sen tarkoitusta.⁶⁴

Hyväksyttävään verosuunnitteluun liittyy pelkän verojen minimoimisen sijaan myös yleisesti veroseuraamusten pohdintaa. Niin verojen suunnittelussa kuin kiertämisessäkin pyritään lain kielellisten ilmaisujen sekä järjestelmän rakenteellisten ongelmien ympärillä. Välillä verojen

⁶¹ Niskakangas 2011, 136

⁶² Niskakangas 2011, 137-140

⁶³ Niskakangas 2011, 139

⁶⁴ Ossa 2006, 98

suunnittelun ja kiertämisen välinen raja on häilyvä. Onkin tuomioistuinten tehtävä päättää ovatko tapaukset hyväksyttäviä vai eivät.⁶⁵

7.2 Ennakkoperintö jäämistö- ja verosuunnittelussa

Ennakkoperintö voi siis olla yksi mahdollisuus, kun mietitään kuinka omaisuutta halutaan jakaa. Erityisesti se on toimiva keino silloin, kun rintaperillisille tahdotaan taata suurin piirtein sama asema perittävän tai puolison kuoltua, vaikka yhdelle tai useammalle perilliselle olisi annettu lahjoitus. Ennakkoperintö on hyvä instrumentti myös tilanteissa, joissa puolisoiden yhteiselle rintaperilliselle lahjoitetaan omaisuutta ja halutaan vahvistaa leskeksi jäävän puolison asemaa.⁶⁶

Usein pohditaan olisiko lahjoitukset lapsenlapsille parempia kuin suoraan rintaperillisille. Ennakkoperinnön kohdalla lapsenlapselle annettua lahjaa ei kuitenkaan yleensä katsota ennakkoperinnöksi, sillä oletama koskee lahjanantamishetkellä perillisen asemassa olevaa. Eli jos lapsenlapsen vanhempi on elossa, katsotaan lapsenlapselle annetun lahjoituksen olevan lahja. Tällaisessa tilanteessa lahja voidaan kuitenkin erillisellä maininnalla määrätä olemaan ennakkoperintöä, mikäli perinnönjättäjä näin haluaa. Asiasta voidaan määrätä lahjakirjassa. Myös olosuhteet otetaan huomioon, kun punnitaan sitä, onko lahja tarkoitettu todellisuudessa ennakkoperinnöksi.⁶⁷

Ennakkoperintöoletta voidaan ottaa huomioon suunnittelussa, jos lahjan summaa ei haluta osaksi perintösummaa. Normaalisissa tilanteissa rintaperilliselle annetun lahjan katsotaan siis olevan ennakkoperintöä, jos ei muuta ole mainittu. Perinnönjättäjä voi kuitenkin halutessaan oletta kumota kertomalla, ettei lahja ole ennakkoperintöä ja tekemällä lahjasta erikseen lahjakirjan. Lahjasta jo tehtyyn lahjakirjaan voi myös sisällyttää tiedot siitä onko lahja ennakkoperintöä vai ei. Tällöin lahjaa ei oteta huomioon lopullista kokonaisperintöä laskettaessa toisin kuin silloin, kun lahja luettaisiin ennakkoperinnöksi. Ennakkoperinnön kohdalla sen arvoa ja siihen liittyviä mahdollisia muutoksia on myös hyvä punnita. Ennakkoperintönä annettu kiinteistö tai muu lahja arvotetaan sen antohetken käyvän arvon mukaisesti. Näin ollen lahjan antamisen ajankohdalla saattaa olla vaikutuksia sen arvoon ja tuleviin veroihin.⁶⁸

Aiemmin mainittu suosiolahja voidaan nähdä myös jäämistösuunnittelun keinona. Suosiolahjana pidetään sellaista rintaperilliselle annettua lahjaa, josta on nimenomaisesti perittävä määrännyt, että lahjoitusta ei oteta huomioon ennakkoperintönä, mikä olisi ensimmäinen oletus lahjasta, josta ei ole muuta kerrottu. Tällainen lahja on luonteeltaan sellainen, että se suosii

⁶⁵ Knuutinen 2012, 4-8

⁶⁶ Kolehmainen & Rabinä 2012, 229

⁶⁷ Kolehmainen & Rabinä 2012, 229

⁶⁸ Norri 2010, 269-270

lahjansaajaa muiden rintaperillisten kustannuksella. Suosiolahjalta edellytetään sitä, että lahja on annettu käytännössä rintaperillisille. Sen on myös oltava lahjaluontoinen. Jos tämän luontoinen lahja annetaan muulle kuin rintaperilliselle, on kyseessä testamenttiin rinnastuva lahja, jota ei koske samat säännöt, kuin suosiolahjaa. Lahjan voidaan katsoa olevan testamenttiin rinnastuva, jos se on annettu tilanteessa, joka voidaan olosuhteiden ja tarkoituksensa puolesta katsoa rinnastuvan testamenttiin. Erityiset vastasyyt voivat kuitenkin estää tällaisen lahjan lisäämisen pesän varallisuuteen lakiosalaskemassa. Jäämistösuunnittelun kannalta haastetta lisää myös lahjan luovutuksen aikaan liittyvät kysymykset.⁶⁹

Vaikka perintö- ja lahjaverosteikot ovatkin lähellä toisiaan, eroavat ne kuitenkin toisistaan sen verran, että omaisuutensa verotusta sekä siirtämistä kannattaa miettiä. Lahjaverotus on tiukempaa kuin perintöverotus, ja sen takia ennakkoon annetun perinnön verot saattavat olla isommat kuin varsinaisen perinnön kohdalla. Verojen ero kuitenkin tasaantuu silloin, jos ennakoperintö otetaan huomioon perintöverotusta toimitettaessa, sillä aiemmin maksettu lahjavero vähennetään tulevasta perintöverosta.⁷⁰

Jos ennakoperintöä verrataan muihin keinoihin, ei se aina ole tehokkain vaihtoehto siirtää omaisuutta. Jos jälkipolville haluaa siirtää esimerkiksi suuremman rahasumman, kannattaa harkita tekeekö yhden lahjoituksen vai siirtääkö omaisuutta muilla tavoilla. Antamalla summan kerralla ennakoperintönä, tulee maksettavaksi heti lahjaverot. Jos summan taas jakaa esimerkiksi verovapaiksi lahjoiksi ja luovuttaa sen osissa kolmen vuoden välein, ei lahjoitusta koske lahjaveron lisäksi myöskään lopulliset perintöverot, kuten ennakoperintöä. Omaisuutta voidaan siirtää verovapaasti myös niin, että maksetaan esimerkiksi koulutukseen tai elätykseen meneviä maksuja. Perillisen tasapuoliseen kohteluun päästään muillakin ennakoperintön lisäksi muillakin keinoilla. Esimerkiksi testamentissa tämä asia voidaan ottaa hyvin huomioon.⁷¹

8 Loppupäätelmät

Perintöoikeuden asiat koskettavat kaikkia jossain vaiheessa elämää, ja nyt kun suuret ikäluokat ovat vanhenemassa, tulevat perintöasiat ja erityisesti niihin liittyvät suunnittelukysymykset ajankohtaisiksi monelle. Jäämistösuunnittelulla voidaan vaikuttaa siihen, mitä omalle varallisuudelle tapahtuu ja miten esimerkiksi tulevat perilliset joutuvat sen kanssa toimimaan. Jäämistö- ja verosuunnittelussa pystytään hyödyntämään monia erilaisia keinoja, joilla päästään itselle sopivimpaan lopputulokseen. Suunnittelu ottaa kuitenkin aikansa ja vaatii asian-
tuntemusta. Lisäksi ennakointi voi olla haastavaa. Toisaalta hyvällä suunnittelulla voidaan

⁶⁹ Kolehmainen & Rabinä 2012, 268-278

⁷⁰ Kolehmainen & Rabinä 2012, 258

⁷¹ Puroinen 2009, 177

välttää esimerkiksi mahdollisia riitoja, tulkintavirheitä, selventää perittävän itsensä tahtoa sekä vähentää perillisten verotaakkaa. Erilaisia keinoja vaikuttaa oman perintönsä jakautumiseen ovat muun muassa testamentit, erilaiset lahjat, lahjaluontoiset kaupat, erilaisten kulu- jen maksaminen, hallintaoikeuden käyttö ja ennakkoperintö. Tässä työssä käsiteltiin tarkem- min juuri ennakkoperintöä.

Ennakkoperintö on perittävän eläessään antama tavallista suurempi lahja. Rintaperilliselle annettu lahja katsotaan olettaman mukaisesti ennakkoperinnöksi, jollei muuta oli mainittu. Ennakkoperintö toimii erityisen hyvin silloin, kun perillisiä, usein omia lapsia, halutaan koh- della tasapuolisesti. Mikäli lapset eivät saa samanarvoista lahjaa, on tasapuolista toisen kan- nalta kirjata yhdelle lapselle annettu lahja ennakkoperinnöksi. Rintaperillisten tasapuolisella kohtelulla voidaan välttää mahdollisia riitoja. Myös se, että aiheesta keskustellaan avoimesti ja lahjoitukset ovat kaikilla osapuolilla tiedossa voi vähentää riitoja. Yllätykset ja ennakoimattomat paljastukset esimerkiksi lahjoittajan kuoltua paljastuvan lahjoituksen muodossa voivat lisätä ongelmia perinnönjaon edetessä.

Toisaalta taas ennakkoperintö kasvattaa perintöosuutta, ja näin ollen myös perintöveroa ve- rotuksen ollessa progressiivista, vaikka maksettu lahjavero siitä vähennetäänkin. Mikäli mah- dollista, yksi hyvä keino on lahjoittaa suuren ennakkoperinnön sijaan omaisuutta pienemmissä erissä. Lahjat ovat verovapaita 4000 euroon asti ja samalta lahjoittajalta tuon summan voi saada kolmen vuoden välein. Ennakkoperinnön antaminen voi vaikuttaa myös perinnönjättä- jän omaan varallisuuteen. Siksi onkin tärkeää miettiä varallisuuden siirtämiselle oikea ajan- kohta ja tehdä se vasta sitten, kun itselle ei siirrosta ole haittaa.

Ennakkoperintöä koskeva PK:n normisto on melko yleisluontoista ja jättää jonkin verran tilaa tulkinnalle. Tämä voi lisätä epäselvyyksiä ja väärinymmärryksiä, jollei jäämistösuunnittelua tekevä perehdy tarkemmin lakien tarkoitukseen ja hae itse tietoa oikeuskirjallisuudesta. Toi- saalta lait sisältävät tärkeimmät kohdat, joiden puitteissa toimia. Oikeuskäytännöstä löytyy kuitenkin tapauksia, jotka osaltaan viestivät siitä, että joiltain osin säännökset voisivat olla tarkempia ja sisältää laajemmat ohjeet. Monet ongelmat liittyvät määrittelemättömiin asioi- hin ja siihen kuinka ne tulkitaan. Esimerkiksi kuinka suuria saavat olla koulutukseen ja elatuk- seen perilliselle annettavat avustukset tai mikä on tavanomaista suurempi lahja. Tarkemmat säännöt saattaisivat vähentää oikeudessa puitavien tapausten määrää. Toisaalta se, ettei kaikkea ole määritelty, antaa enemmän tilaa arvioida tapauskohtaisesti erilaisia tilanteita.

Haasteena voidaan nähdä perillisen kannalta sekin, että ennakkoperintö otetaan perinnönja- ossa huomioon vain, jos siihen vedotaan ja niiden osalta, jotka siihen ovat vedonneet. Tämä lisää perillisen vastuuta, ja lisäksi individuaaliperiaatteen myötä osa ennakkoperinnöistä voi jäädä kokonaan käsittelemättä. Monissa tilanteissa asian osalliselta, kuten perilliseltä, vaadi-

taan oma-aloitteista perehtymistä asioihin. Tämä voi olla vaikea tilanne, jos asiat ovat itselle vieraita. Asiaa ei helpota se, että olosuhteet voivat olla vakavat ja vastuu voi kasvaa suureksi.

Perintöä koskevaa lainsäädäntöä on muutettu lähivuosina lähinnä perintö- ja lahjaverosteikkojen kohdalla. Nykypäivänä perhemuodot muuttuvat ja avoliitot ovat entistä yleisempiä. Voisikin pohtia sitä, vastaako esimerkiksi perintökaaren säännökset hyvin tämän päivän tilanteita vai voisiko niitä kehittää. Esimerkiksi yhä tavallisemmissa uusperheissä jäämistö- tai verosuunnittelu voi olla hankalaa, sillä usein perheet ovat isoja ja perintöä voidaan haluta kohdistaa eri tavoin. Kokonaisuudessaan perintövero on valtiolle kuitenkin tärkeä tulonlähde, joten siihen tuskin on tulossa ainakaan suuria muutoksia lähivuosina, vaikka siitä joissain maissa on luovuttukin.

Olisi mielenkiintoista selvittää ja tutkia ennakkoperinnön muotoja ja käytäntöjä kansainvälisesti vertaillen eri maiden tapoja asian suhteen. Olisi myös kiinnostavaa tutkia enemmän ja laajemmin oikeudessa käsiteltyjä perintöön liittyviä tapauksia ja selvittää, minkälaiset asiat siellä nousevat useimmin esille. Huolellinen suunnittelu on mahdollista, jos asiaan on perehtynyt kunnolla ja pitää itsensä ajan tasalla. Jäämistösuunnittelu voi olla pitkäkin prosessi, joten joustavuus ja reagoiminen uusiin tilanteisiin nopeasti on tärkeää. Muuten suunnitelmat voivat olla vanhentuneita eivätkä asiat lopulta toteudu perittäväen tahdon mukaisesti.

Lähteet

Aarnio, A, Kangas, U, Puronen, P & Räbinä, T. 2011. Perunkirjoitus ja perinnön veroseuraukset. Helsinki: Talentum

Kangas, U. 2006. Perhe- ja perintöoikeuden alkeet. Helsinki: Talentum

Kangas, U. 2013. Perhe- ja jäämistöoikeuden perusteet. Helsinki: Talentum

Knuutinen, R. 2012. Verosuunnittelua vai veron kiertämistä. Helsinki: Sanoma Pro Oy

Kolehmainen, A & Räbinä, T. 2012. Jäämistösuunnittelu. Helsinki: Talentum

Koponen, J. 2013. Kuolinpesän osakkaan opas. 11. uud. painos. Helsinki: Verotieto Oy

Lindholm, T. 2012. Lahjaverokirja. 10. uud. painos. Helsinki: Verotieto Oy

Lindholm, T. 2012. Perintöverokirja. 12. uud. painos. Helsinki: Verotieto Oy

Lohi, T. 1999. Ennakkoperinnöstä. Helsinki: Kauppakaari Oyj

Niskakangas, H. 2011. Veropolitiikka. Helsinki: Talentum

Niskakangas, H. 2014. Johdatus Suomen verojärjestelmään. 3. uud. painos. Helsinki: Talentum

Norri, M. 2010. Perintö ja testamentti: Käytännön käsikirja. 6. uud. painos. Helsinki: Talentum

Ossa, J. 2006. Perhe, perintö ja verotus. Helsinki: WSOYpro

Ossa, J. 2007. Perinnön ja lahjan verokohtelu. Helsinki: WSOYpro

Puronen, P. 2008. Näin teen perukirjan itse. 4. uud. painos. Helsinki: Talentum

Puronen, P. 2009. Näin onnistut perintöverosuunnittelussa. Helsinki: Talentum

Puronen, P. 2013. Näin teen perukirjan. 5. uud. painos. Helsinki: Talentum

Sähköiset lähteet

Verohallinto. 2015. Lahja. Viitattu 3.10.2015. <http://verohallinto.fi/fi-FI/Henkiloasiakkaat/Lahja>

Verohallinto. 2015. Perinnönjättäjältä saadut lahjat. Viitattu 17.5.2016. https://www.vero.fi/fi-FI/Henkiloasiakkaat/Perinto/Perinnonjattajalta_saadut_lahjat%2810785%29

Verohallinto. 2016. Ilmoita lahja verohallintoon. Viitattu 5.2.2016. https://www.vero.fi/fi-FI/Henkiloasiakkaat/Lahja/Ilmoita_lahja_Verohallintoon%289188%29

Kuviot

Kuvio 1: Perimysjärjestys.....	9
Kuvio 2: Ennakkoperinnön laskeminen	20

Taulukot

Taulukko 1: Perintövero I veroluokassa (PerVL 14§)	18
Taulukko 2: Perintövero II veroluokassa (PerVL 14§)	18
Taulukko 3: Lahjavero I veroluokassa (PerVL 19a§).....	19
Taulukko 4: Lahjavero II veroluokassa (PerVL 19a§).....	19

Liitteet

Liite 1 Lahjakirja.....	37
-------------------------	----

Liite 1 Lahjakirja

LAHJAKIRJA

Tällä lahjakirjalla lahjoitan seuraavan omaisuuden pojalleni

LAHJANANTAJA

Maija Mäkinen (111140-xxxx)
Mäkikuja 1 A
00100 Hamina

LAHJANSAAJA

Pekka Mäkinen (220270-xxxx)
Kuusitie 2
33100 Tampere

LAHJOITUKSEN KOHDE

As Oy Mäkikujan osakkeet 1-40, (Mäkikuja 1 A, 00100 Hamina)

LAHJOITUKSEN EHDOT

Tämä lahja ei ole ennakkoperintöä.

Omistusoikeus osakkeisiin siirtyy lahjansaajalle tämän lahjakirjan allekirjoituksin.

Lahjoittaja pidättää osakkeisiin elinikäisen hallinta-oikeuden itselleen.

Lahjansaaajan aviopuolisolla ei ole avio-oikeutta näin saatuun omaisuuteen, ei sen sijaan tulleeseen omaisuuteen eikä omaisuuden tuottoon.

Tämä lahjakirja on tehty kahtena samanlaisena kappaleena, joista yksi lahjanantajalle ja yksi lahjansaajalle.

Paikka ja aika

Tampereella 1.1.2015

Maija Mäkinen

Pekka Mäkinen

Todistavat

Helmi Naapuri
eläkeläinen, Tampere

Veli Naapuri
eläkeläinen, Tampere